

Ets un 'bitxo raro'

Diu que la millor floreta que li poden dir és la de *bitxo raro*, però pocs d'aquests bitxos guarden als prestatges un Premi Nacional de Literatura com **Unai Elorriaga** del qual La Magrana ha editat recentment *Vredaman*, un llibre polièdric que enllaça històries d'una estranya i fascinant bellesa, alhora que perfila un mapa precís de les pulsions humanes. (Text: Jordi Llavina. Fotografia: Maider Mendaza)

es plantes, per exemple, no beuen cafè amb llet. No els agrada el cafè amb llet, a les plantes, o a les flors, o als arbres. Als ocells tampoc. A mi sí". Aquí ningú no s'ha tornat ximple, que consti. Simplement passa això: el periodista-entrevistador cita el començament de l'última novel·la de l'escriptor-entrevistat. Aquest darrer és Unai Elorriaga, autor de tres novel·les que solen incorporar picades d'ullet a l'absurd. Al seu últim llibre, *Vredaman* (La Magrana-Alfaguara), el mes de gener va comptant molts dies: 42, 53, 54, 55... Pot semblar un recurs gratuït. "Tot té la seva raó de ser, la seva explicació. Això de les dates, per exemple, està posat per cridar l'atenció. Tu llegeixes un llibre de cartes entre dos personatges importants. Al final, la referència de les dates te la saltes, deixes de fixar-t'hi. Jo necessitava que, en aquests fragments que has destacat, el lector fos molt conscient de l'època de l'any en què té lloc el que s'explica. Tota la història passa a l'estiu, fora d'aquests fragments hivernals. L'únic *flashback* que hi ha en el llibre és quan dos personatges preparen el partit de rugbi, i aquesta preparació té lloc al gener. Tot té el seu perquè. De tant en tant, has de fer servir aquestes crides perquè el lector no s'adormi. Jo entenc que hi deu haver gent a qui no li agrada, això".

"LA GENT DEL MEU POBLE O DIA EL CAMP DE GOLF". Unai és un noi prim, alt, i a Getxo, el seu poble, havia jugat a rugbi. A *Vredaman*,

dos personatges pretenen reconvertir un camp de golf en un de rugbi. Pinten el nou terreny de joc a la nit, salten la tanca del camp de golf d'amagat... tota una epopeia. A mi m'ha fet gràcia, aquesta transgressió ideològica. Perquè, de fet, és una transgressió ideològica... "Tu t'ho pots agafar com una gamberrada. Però si vas un pèl més enllà, et pots demanar: ¿i per què cony pinten un camp de rugbi en un camp de golf? A Irlanda o a Escòcia, un camp de golf potser no té la significació que té aquí. Ja sabem qui hi juga, aquí, a golf, en contraposició als que juguen a rugbi. És un altre món. És, de fet, una invasió d'aquell món. Al meu poble, n'hi ha un, de camp de golf, i la gent l'odia. Molts lectors m'han dit: el que més m'ha agradat han sigut aquells dos tios que pinten un camp de rugbi i es carreguen el de golf..

Al llibre s'insisteix en *tot allò que ens venen*. A tu t'ha d'agradar el futbol i ja està. Que t'agrada l'hípica o el triatló, doncs et fots. Ara de sobte a tothom sembla que li agrada la Fórmula-1. Jo al·lucino. Tinc amics que es lleven a les quatre de la matinada per seguir una *pole position* i aviam què passa amb Fernando Alonso. ¿Què és això, que ens hem begut l'enteniment o què?" Hi ha un episodi molt bonic de *Vredaman*. Un dels personatges se'n va a Gal·les a fer de linier en un Gal·les-Irlanda amateur. La peculiaritat del camp on es juga és que fa baixada (o pujada, segons com es miri). Té un punt romàntic, això. "Aquest amateurisme està molt bé. El fet d'ajun-

tar-se uns quants tios i dir: vinga, va, anem a salvar aquest camp de rugbi pels nostres collons, i pugem en un avió i ens n'anem a jugar on calgui, i aquest *ser tots amics*... tot això em sembla molt sa. El rugbi també és cada cop més professional. Però l'equip del meu poble és amateur. Els que cobren, però, cobren justet, per anar tirant."

"M'INTERESSA LA MIRADA DE NENS IDEVELLS". A *Vredaman* hi ha una noia amb afició entomològica i el seu cosinet que l'ajuda a buscar una espiadimonis blau. Es veu que si el caces, et tornes la persona més sàvia del món. Això, tota la història dels insectes, em sembla molt representatiu d'aquesta literatura. Una literatura que es fixa en allò més petit –petit però que conté la totalitat. Gairebé una prosa entomològica. No m'estic de dir-l'hi. "És una de les meves pretensions. De vegades sembla que per parlar de les coses essencials de la vida, ho has de fer amb paraules gruixudes, altisonants. El més petit, el més visual, serveix per parlar de qualsevol cosa. I fent servir aquests referents més petits arribes molt més a la gent".

[A l'Hotel Alexandra, a mig Eixample, un operari està clavant uns cops de martell aixordadors. Segur que s'hi està deixant la pell, en aquests cops poc rítmics però tan empenyadors. La meua gravadora es queixa, i el llumet vermell es torna primer de color blau, després de color groc plàtan i finalment color

“
Nens i vells són els
excèntrics. Els que hi
ha al centre estan
contaminats, tot és ple
d'interessos. El centre
és l'edat laborable de la
gent, el temps en què es
fan calés. En canvi, els
que viuen als marges
no produeixen.
M'interessa la mirada
d'aquests

”

de gos com fuig. Al final, el martell s'atura, i la gradadora, encara no refeta del tot, torna a la seva distinció lumínica original per al REC –la literatura d'Elorriaga s'encomana, nois.]

El seu primer llibre, *Un tramvia a SP* (premi Nacional de narrativa 2002), i ara aquest tercer, *Vredaman*, dediquen molta atenció a nens i vells. “Nens i vells són els excèntrics. Els que hi ha al centre estan contaminats, tot és ple d'interessos. El centre és l'edat laborable de la gent, el temps en què es fan calés. En canvi, els que viuen als marges no produeixen. M'interessa la mirada d'aquests. El nen se sorprèn. El vell també. De manera diferent, esclar. El vell potser se sorprèn de les noves tecnologies. El nano, d'un tro. Jo crec que el que ha de fer la literatura és sorprendre. Bé, qualsevol art, ha de sorprendre. Al meu segon llibre, *El pelo de Van't Hoff*, també hi havia un tio que es passava la vida jugant amb una pilota. Un altre excèntric”.

“JO TENIA 9 ANYS L'ANY DEL NARANJITO”. Posar-se dins la pell d'un nen de nou anys no deu ser fàcil. Ni tampoc ho deu ser enraonar com enraona una criatura d'aquella edat... Recordo perfectament la meua manera de pensar quan era un nen. Per mi, representar-ho literàriament no és gens complicat. Em recordo molt bé dels

meus nou anys. Era el 1982, l'any del Mundial d'Espanya, el del Naranjito. La selecció anglesa s'estava al meu poble, a l'únic hotel que hi ha a Getxo. Va ser l'any que vaig fer la primera comunió. I aquell és també l'any que es va morir el meu pare. Quan hi ha una mort, o algun fet important, tot allò et queda imprès a la memòria”.

Em demano si, com el prota de *Vredaman*, ell tampoc no va tenir temps d'anar amb son pare a Madagascar. Tot seguit, l'hi demano també a ell, que per això atén el periodista benzinaira. “No, no hi he anat mai. Però sí que el meu pare va estar treballant a la Guinea, i hi ha fotos per casa en què se'l veu amb un salacot. Només podia treballar fins a les onze del matí, perquè després la calor era insuportable. Es llevaven d'horíssima. Aquella imatge del meu pare a la Guinea, la tenia al cap, és evident”.

“EL MEU PROPER LLIBRE ES DIRÀ *ANGLATERRANO ÉS DE CARTRÓ*”. Tornem cap aquí, més a prop. La cosa anglesa sempre hi surt molt, en els seus llibres. “Certament. Sempre m'ha atret la cosa irlandesa, anglesa, la seva manera de ser –tot i que, de vegades, t'hi enrabies molt–. Potser hi influeixen les meves lectures de petit de Sherlock Holmes; abans, de la colla dels Cinc... I a més, a Bilbao hi ha molta relació amb els anglesos, probablement pel comerç, per la metal·lúrgia. A les pel·lícules angleses, les cases s'assemblaven molt a les nostres (en canvi, les nostres no s'assemblaven gens a les de Madrid, posem per cas). Segurament, en la propera novel·la hi apareixeran coses angleses. M'agraden molt aquells ambients del segle passat, de club anglès, en què es fuma en pipa, es parla de Stevenson... I el títol podria ser *Anglaterra no és de cartró*. A l'editora li agrada molt. Tot i que sona millor en euskera que en castellà.

A *El pelo de Van't Hoff* ja s'anunciava una novel·la titulada *Vredaman*. Un capítol d'aquesta novel·la, d'un escriptor anomenat Beregor, quedava entre les pàgines d'un volum d'enciclopèdies que carrega un venedor d'enciclopèdies. Vinga metaliteratura, ¿no? “Metaliteratura i metatot. E. H. Beregor apareix també en el primer llibre. És un personatge que em vaig inventar, el meu escriptor favorit. Me'n vaig inventar la biografia. De vegades quan et pregunten quin és el teu escriptor preferit, tu no en trobes cap de perfecte. Faulkner, esclar. Faulkner em sembla l'hòstia, però hi ha coses d'ell que no m'agraden. Si ho dius i aquell a qui ho dius es fixa en un mal llibre, ja has begut oli. Per això em vaig inventar el meu mestre. En aquella petita biografia, ja es deia que Beregor guanyava el Premi Nacional del seu país, i que l'anava a recollir en bicicleta. Això ho vaig escriure abans de guanyar jo mateix el Premi Nacional, i en el moment d'anar-lo a buscar em vaig plantejar si havia de fer servir la bicicleta, també. Beregor és una mena d'alter ego. Nasceu els anys vint. Tot el que m'agrada a mi, reunit en un personatge. Per cert, Beregor era un jugador de futbol. D'una d'aquestes seleccions petites. Ell va escriure un tercer llibre titulat *Vredaman*. Jo també”.

És, ja ho veieu, un escriptor que s'ho passa molt bé jugant. Escrivint, vaja. “Al capdavant, la literatura és joc. Una mentida acceptada pel lector. Sí, d'acord: hi ha molta filosofia i tota la pesca, però sobretot és joc. M'imagino que els primers a explotar aquest art devien ser membres d'una tribu al voltant del foc, que es devien començar a explicar històries”.

Jo penso, a *la Riba*: Del joc i del foc. Traductor i filòleg, l'Unai. Això també es nota. “Sí, però fixa't que mai incloc jocs de paraules. Vull que els meus llibres siguin per a tothom. No m'agraden les notes a peu de plana. Sempre hi ha reflexió sobre la llengua, però sempre ha de ser una reflexió que valgui per a qualsevol llengua”.

“LA MILLOR FLORETA QUE EM PODEN DIR ÉS QUE SÓC UN *BITXO RARO*”. ¿I com marca, el Premi Nacional? “La meua manera d'escriure és la mateixa. Pel que fa a la manera de veure la literatura, sí que et canvia l'òptica. Veig que tot és màrqueting. Que no tot és la il·lusió de descobrir un nou autor. Ara veus que tot és més precari, que hi ha molts interessos, molts diners pel mig. Potser els meus editors s'empenyaran, però és així. No m'interessa aquest circuit. Si el meu llibre, sent el que jo vull que sigui, entra en el circuit, perfecte. Però jo vull escriure el que m'agrada”.

Em fa l'efecte que Elorriaga és una mica un *bitxo raro*. No el veig dins de cap moviment concret. “La millor floreta que em poden dir és que sóc un *bitxo raro*. Faig la literatura que m'agrada. Quan començava a llegir, llegia un txec i, en sec, deia: ostres, això no ho havia vist enlloc, encara. Això era el que m'interessava. Penso que no s'ha d'imitar. El que m'interessa és barrejar idees d'altres autors. Cada vegada m'agraden més els del centre d'Europa: polonesos, txecs, hongaresos, tots aquells escriptors guillats, i a partir d'aquí barrejar-ho amb coses que només et puguin passar a tu. Coses del teu poble, per exemple. Posem per cas: un *aire* Bohumil Hrabal encruat amb un individu del teu poble. Tothom coneix Hrabal, però ningú no pot fer aquella barreja explosiva, que no es veu enlloc més. O per exemple: un paio de trenta anys que apareix en un llibre meu. Doncs agafo la meua colla d'amics: una cosa d'aquest, una d'aquell altre barrejada amb una tercera d'un tercer amic, i em surt un personatge original.

[L'home del martell ha deixat de tocar l'instrument i els nostres òrgans. ¿He dit, no, que Elorriaga havia jugat a rugbi? Té gràcia, això. Ah, i també li agrada molt Gaudí: llegiu-ho als seus llibres. I –això sí que ho he escrit, però hi torno– de tant en tant es rabeja en l'absurd: “Els esperits són igual que les persones, però no treballen ni es dutxen. I són de goma. I són més intel·ligents que les persones perquè són morts”. Ens acomiadem, i a fora de l'hotel hi cau un sol de justícia. Si fos esperit, ara la goma se m'estovaria, regalimaria i tot. Això que els esperits són de goma... jo no hi acabo d'estar d'acord. M'estimo més ser persona. Persona viva. No me'n torno enrere per dir-l'hi, perquè tinc una gana que m'alça.]